

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра політології

АНАЛІЗ ПРИРОДИ, ПОНЯТЬ ТА СУТНОСТІ ВЛАДИ

Кваліфікаційна робота
зі спеціальності 052 «Політологія»
освітнього рівня «Бакалавр»

студента
IV курсу ОР «Бакалавр»
денної форми навчання
Іллі ФЕЦЕНКА

Науковий керівник:
доктор філософських наук
Федір КИРИЛИЮК

Допущено до захисту:
Завідувач кафедри _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЛАДИ.....	6
1.1 Сутнісна характеристика влади.....	6
1.2 Основні види влади і їх функції.....	10
2. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА ЯК НАЙГОЛОВНІШИЙ ПРОЯВ ВЛАДИ У СЬОГОДЕННІ.....	14
2.1 Сутність політичної влади і її види.....	14
2.2 Структура і ресурси державної влади.....	19
2.3 Різновиди державної влади.....	25
3. НЕОБХІДНІСТЬ ВЛАДИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СУСПІЛЬСТВІ.....	36
ВИСНОВОК.....	42
Список використаної літератури.....	45

ВСТУП

Найпростіше визначення влади характеризує її як можливість нав'язати іншим людям свою волю і вплинути на їх поведінку. На підставі цього визначення з упевненістю можна сказати, що кожна людина в своєму житті обов'язково стикалась із владою. Можливо, це було державний припис, може національні традиції або воля батьків. Влада багатоліка і всеосяжна. Вона охоплює всі сфери людської життєдіяльності. У зв'язку з цим, вивчення природи влади, її історичну трансформацію і призначення в сучасному суспільстві є важливим і актуальним.

Поняття влади є і фундаментальним і в політології. Воно відкриває двері до розуміння політичних інститутів, рухів і самої політики. Визначення поняття влади, її сутності і характеру має найважливіше значення для розуміння природи політики і держави. Це дозволяє виділити політику і політичні відносини з усієї ширини суспільних відносин.

В українському суспільстві проблема політичної влади займала особливе місце, тому що в силу історичних традицій в свідомості українців вона викликала часто неприязнь чи навіть ворожість (на відміну від російського, наприклад). В умовах трансформації нашої держави і суспільства в цілому ставлення до влади почало змінюватися. Саме цим можна пояснити той сплеск інтересу до цієї проблеми в науковій літературі та ЗМІ.

Проблемі влади як загальносоціального явища і влади політичної присвячено величезну кількість наукової та публіцистичної літератури. У філософській та політологічній літературі влада визначається і як соціальний осередок командування, і як здатність організувати поведінку класів, і як суспільні відносини команди - підпорядкування. [26, с . 85-95]

В юридичній літературі проводиться чітке розходження між поняттям державної влади та формами політичного впливу, що ставлять перед собою мету створення видимості «загальної участі» в політичному житті. В окремих працях влада розглядається як спосіб інтеграції всіх засобів примусу, якими володіє конкретна соціальна група.

Спірним залишається питання про природу політичної влади і її зв'язку з класовими та іншими інтересами. Деякі автори прирівнюють владу до

панування, інші заперечують цей факт. Багато вчених особливу увагу приділяють проблемі відносини політики до влади, і нерідко ці поняття ототожнюються.

Актуальність теми обумовлена постійним розвитком форм та видів влади і, як наслідок, розвитком похідної – політичної влади. Тому для науки вкрай важливо відповідати на старі одвічні питання більш осучаснено, враховуючи наявні здобутки.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення влади та її проявів як соціального явища, а також необхідності влади та її місце в суспільстві.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- 1) Проаналізувати види та поняття влади та дати їм осучаснену характеристику;
- 2) розглянути поняття влади і розкрити її сутнісний зміст;
- 3) виявити основні види влади і їх функції;
- 4) дослідити сутність і основи політичної влади, як одного з універсальних видів влади;
- 5) вивчити структури і ресурси політичної влади;
- 6) розкрити призначення влади в сучасному суспільстві на прикладі політичної влади.

Об'єктом дослідження даної роботи - влада як соціальне явище, тобто у всіх видах її прояву.

Предметом дослідження - види, сутність, структура, ресурси і призначення влади.

Методологія дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи були застосовані системний, структурно-функціональний, історичний та порівняльний методи дослідження. Завдяки системному методу розкрито сутність влади та її проявів. Структурно-функціональний метод використано для виявлення основних особливостей влади, як політичної так і державної. Історичний метод дозволяє дослідити умови розвитку категорії влади. Порівняльний метод дає змогу розкрити спільні та відмінні риси видів влади.

Джерела з даної теми численні і різноманітні. До першої групи можна віднести праці видатних політиків і мислителів минулого (Н. Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, В. І. Леніна, М. Вебера та ін.). Велику цінність представляють

твори з проблем влади сучасних зарубіжних політологів та філософів. Серед них можна назвати праці Ф.А. Хайєка, Е. Тоффлера та ін.

Література по даній темі велика. Існує цілий ряд наукових досліджень, які висвітлюють ті чи інші аспекти влади. У своїй статті І.І. Кравченко зачіпає загальні проблеми влади і суспільства. [13 , с . 55-65] Велика увага природі і формам влади і концептуального аналізу цього феномена приділив сучасний дослідник В. Г. Ледаєв. [17, с. 109-126] Проблеми громадської влади зачіпаються в статті Б.М. Макарова. [24, с. 43-52], а С.С. Бульбенюк розглядає владу як соціопсихологічний феномен[2, с. 244-248].

Важливу групу склала навчальна і наукова література з політології, а також коментарі та дослідження в області кротології, теорії держави і права, політичного піару, політичної психології та ін.

Практична значимість даного дослідження визначається місцем влади, яке займає центральне місце в житті суспільства і кожної людини. Без влади людина і суспільство не можуть існувати.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАДИ

1.1 Сутнісна характеристика влади

Влада властива для будь-якого організованого і відносно стійкого об'єднанню індивідів. Отже, вона існувала на всіх етапах розвитку людського суспільства. Слід зазначити, що суспільство є складною системою, яке потребує управління і в упорядкуванні відносин, підтримці працездатності її членів. Все це досягається за допомогою влади. Влада притаманна класового і безкласове суспільство. З цього випливає, що воно - явище соціальне.

Саме поняття «влада» у повсякденному житті і в науковій літературі вживається в самих різних сенсах. Філософи говорять про владу над об'єктивними законами суспільства, соціологи - про владу соціальної, економісти - про владу господарської, юристи - про державну владу, політологи - про політичну владу, натуралісти - про владу над природою, психологи - про владу людини над самим собою, батьки - про сімейну влади, богослови - про владу від Бога і т. д. і т.п.

Дехто вважає, що влада означає реальну здатність одного з елементів існуючої суспільної системи реалізовувати в ній власні інтереси, і в цьому розумінні *влада* - це здійснення впливу на процеси, що відбуваються в самій системі. Інші вважають, що влада - це результат, продукт якогось цілеспрямованого впливу. Інші вважають, що влада - це такі відносини між людьми чи групами людей, суть яких полягає у впливі, щоб досягти рівноваги..

Влада є властиве суспільству вольове відношення між людьми. Влада необхідна, підкреслював Аристотель, насамперед, для організації суспільства, котре неможливе без підкорення всіх учасників єдиній волі, для підтримки його цілісності і єдності[8, с. 77].

Влада завжди існує і функціонує виключно в рамках суспільних відносин і лише у вигляді відносин між людьми або їх спільнотами.

У свою чергу влада реалізується в формі не простих суспільних відносин, а саме у вигляді владних відносин між двома сторонами. Один із

суб'єктів відносин є пануючим, а інший - підвладним, тобто вони виступають суб'єктом і об'єктом влади. [15, с. 123]

Іншою важливою ознакою влади є те, що її втілення здійснюється виключно через певні установи, фракції, об'єднання та інститути. Без цих цього влада не може реалізуватись.

Невід'ємною ознакою влади є соціальні норми, які становлять спеціально оформлену волю пануючого боку у вигляді імперативних вказівок. Ця ознака - обов'язкова умова і головний засіб здійснення соціальної влади, яка виступає в цьому випадку регулятором суспільних відносин.

Крім того, влада представляє собою інтелектуально-вольовий процес, тому що і прояв влади, і підкорення їй обов'язково повинні бути усвідомлені.

У сучасній науковій літературі досі не виробилося єдиного розуміння влади, що пояснює складність даного явища. У науковій літературі існують два підходи до визначення влади. Згідно поведінкового підходу влада розглядається як сутність, субстанція або річ. Прихильники соціологічного підходу трактують владу як відносини суб'єкта й об'єкта. Виходячи з цих підходів склалися численні концепції визначення влади.

Одна з найперших концепцій пояснює владу з точки зору теології. Згідно А.Аврелія усіляка влада від Бога і всі носії влади - намісники бога. З цього випливає необхідність беззаперечного підпорядкування влади, в першу чергу, державної [17].

Прихильники антропологічної концепції джерело влади знаходять в двоїстості природи людини. З одного боку, людина прагне до автономії і свободи, і в той же час вона не може існувати без соціального середовища. На думку Ф. Ніцше, влада є механізмом приборкання агресивної людської природи, закладеної ще в інстинктах. [30, с. 10-11]

Антропологічний підхід близький до психологічної концепції влади, що пояснює природу самої влади взаємодією прагнень до влади одних груп і готовності до підпорядкування інших груп суспільства. Так, Фрейд зазначав, що в психіці людини є структури, які змушують його робити вибір між рабством і свободою заради особистого захисту і заспокоєння.[7, с 124-125]

Концепція біхевіоризму оцінює владу з точки зору поведінкового підходу. У ній влада розглядається як відношення між двома партнерами або реальними індивідами, де один справляє визначальний вплив на іншого і

здійснює контроль над його діями. Прихильники цієї теорії зосередили свою увагу на мотивах поведінки в процесі боротьби за владу. Згідно їх трактуванню, початкові імпульси до влади, прагнення до влади (воля) і здатність панувати закладені в природі окремих особистостей. Для більшості боротьба за владу є спосіб самоствердження. В умовах ринкових відносин влада стає товаром, і боротьба за владу стає постійним явищем. Зокрема, М. Вебер основну сутність влади бачить в прагненні брати участь у владі і розподілі влади. При цьому влада виникає через нерівні відносин між суб'єктами. [5, с. 69]

Прихильники системної трактування виходить з оцінки, що влада є засіб соціального спілкування, за допомогою якого можна регулювати групові конфлікти і здійснювати інтеграцію суспільства. У цьому випадку влада оцінюється як функція системи, яка здатна мобілізувати ресурси суспільства для досягнення загальних цілей.

Крім цього, існує структурно-функціональна концепція влади. Відповідно до неї влада є властивістю соціальної організації і самоорганізації людської спільності. Прихильники концепції конкурентних інтересів виходять з того, що люди не думають про інтереси інших людей і спочатку в конкурентній боротьбі не можуть бути рівні. Все це не дає досягти згоди без втручання влади.

З точки зору прихильників гносеологічної концепції поняття влади розглядається як цілеспрямований спосіб переробки знання. Влада притаманні знання і тверда воля, що надає їй обачність, передбачуваність і активність.

На даний момент жодна з вище перелічених концепцій влади не може бути визнана універсальною. Більшість дослідників розглядає владу як здатність одного суб'єкта суспільства (авторитету) - будь це індивід, колектив або організація підпорядковувати собі іншого суб'єкта і нав'язувати йому свою волю переслідуючи свої власні інтереси або інтереси третіх осіб.

Таким чином, невід'ємною частиною влади є примус. Примус у соціумі набуває різного змісту і форм відповідно до історичних обставин і характером встановленої влади. Влада як результат різнобічних стійких зв'язків між людьми є об'єктивно необхідною умовою участі членів суспільства у виробництві і відтворенні життя.

Виходячи з цього, поняття влади як загальносоціальної категорії може полягати в наступному: влада - відповідає характеру і рівню суспільного життя засіб функціонування будь-якої соціальної спільності, що має форму підпорядкування волі окремих осіб та їх об'єднань керівної або панівної в даному співтоваристві волі.

Варто зазначити, що переважання в суспільстві людей, які звикли коритися, очікують тверду руку, що наведе порядок, є сприятливим середовищем для авторитарних та тоталітарних режимів. Чим же керується об'єкт панування? Що змушує його підкорятися? Однією з найважливіших внутрішніх причин підпорядкування є страх покарання. Страх – сильна причина, але вкрай неміцна. Фахівці у галузі психології визначають, що сила влади, що базується на страху перед санкціями за непокору, прямо пропорційна суворості покарання та обернено пропорційна імовірності уникнути його у разі акту непокори. [35]

Влада, що базується на інтересах, є стабільнішою, оскільки власний інтерес спонукає підлеглих добровільно виконувати накази, вона здійснює контроль та застосування негативних санкцій непотрібним. Не менш сильною мотивацією підпорядкування об'єкта є його внутрішня переконаність в необхідності підпорядкування, яка пов'язана з схилянням перед розумом, досвідом, або будь-якими іншими якостями суб'єкта влади, інакше кажучи, схилянням перед авторитетом. Максимальна потужність влади досягається шляхом ідентифікації, ототожнення об'єкта влади з суб'єктом. У цьому випадку, об'єкт владних відносин сприймає співпрацю з суб'єктом як особисту справу, він має абсолютну довіру до своїх володарів.

Сила влади та підпорядкування об'єкта суб'єкту залежить від іншого необхідного фактору - нерівності.

В основі підпорядкування однієї людини іншій (об'єкта суб'єкту) знаходиться нерівність. Влада, що базується на основі природної нерівності завжди носить характер міжособистісної взаємодії, завжди персоніфікована. Створюється підпорядкування конкретному індивіду. І якщо в новій загрозливій ситуації суб'єкт виявиться нездатним продемонструвати свою перевагу над об'єктом, чи його розпорядження не будуть виконуватися, влада, заснована на соціальній нерівності, втрачає свою персоніфіковану форму. На службі ми змушені виконувати розпорядження начальника незалежно від того,

подобається він нам чи ні, сильніше він фізично або слабкіше. Саме така влада носить більш визначений і стійкий характер. Вона відтворюється в суспільстві незалежно від її конкретних учасників. Наприклад, керівник підприємства, лідер партії мають виключне право на прийняття рішень, обов'язкових для підлеглих.

Щоб зрозуміти природу владного спілкування, так і специфіку сучасних відносин між людьми щодо державної влади, необхідно вирішити питання про її походження. Часто не беруть до уваги, що політична влада в її сучасному вигляді як державна влада має не таку довгу історію (лише близько 5 тисячоліть) у порівнянні з додержавною (так званою *potestarnoю*, від пізньолатинського "*potestas*" - влада) сегментовані структури управління та саморегулювання, що існували з моменту появи кроманьйонця в пізньому (або верхньому) палеоліті кілька тисяч років тому. Окрім іншого, на користь того, що типи концепції державної влади набагато вужчі за своїм обсягом, ніж загальна категорія "влада", про що свідчить поява на рубежі третіх тисячоліть органів "над державною" владою в особі) інституцій, повноваження яких поширюються на територію майже десятка європейських країн. Таким чином, ми можемо зробити попередній висновок, що категорія "влада" в широкому розумінні включає як додержавну (потентарну), так і державну (громадську), і, можливо, навіть "наднаціональну" (постдержавну) форму державного устрою та спілкування .

1.2. Основні види влади та їх функції

Владні відносини охоплюють всі сфери життєдіяльності людини і суспільства. Існують різні класифікації влади.

За масштабом охоплення можна виділити соціальну владу, яка виникає у відносинах між великими соціальними групами, і міжособистісну, регулюючу відносини між подружжям, друзями, батьками і дітьми, колегами. Крім цього, за соціальним рівнем виділяють наступні види влади:

- 1) у масштабі всього суспільства;
- 2) всередині колективу
- 3) у відносинах між окремими індивідами. [28, с. 142]

Соціальну (суспільну) владу поділяють на політичну і неполітичну. За мотивами і джерелами виділяють ще кілька підвидів неполітичної влади: патріархальна влада (влада роду (племені, громади)), влада різних громадських об'єднань, економічна, батьківська і церковна влада. [28, с. 144] Кожен різновид суспільної влади поряд з притаманними їй спільними рисами, має специфічні особливості, і знаходиться в тісному взаємозв'язку з іншими видами.

Залежно від сфери розповсюдження виділяють адміністративно-примусовий, економічний і духовно-інформаційний види соціальної влади. [35, с. 109-116]

Адміністративно-примусова влада дуже близька за своєю суттю до політичної влади. Але вона обмежує своє сферу вузькими рамками. А саме така форма влади спирається виключно на силові ресурси і виникає при встановленні контролю над людьми шляхом застосування або загрози застосування фізичної сили.

Економічна форма владних відносин виникає через необхідність встановлення контролю над матеріальними і нематеріальними ресурсами, що мають вартісне вираження, і власність на матеріальні цінності. Важливою особливістю в ринковій економіці є плюралізм суб'єктів влади.

Важливими складовими соціальної влади є духовно-інформаційна, яка в свою чергу, може бути підрозділена на культурну, релігійну і влада ЗМІ.

Владу ЗМІ американський політолог Е. Тоффлер характеризує як різновид влади, яка дозволяє домогтися поставлених цілей при мінімальних витратах ресурсів влади і може перетворити супротивників у союзників. [43, с. 121-130] Сучасні ЗМІ, впливаючи на масову свідомість виконують як підривну, так і творчу функції. Особливого значення набувають електронні ЗМІ - Інтернет і телебачення. З одного боку вони підвищують ступінь інформованості населення, дають більше можливості брати участь у політичному житті і тим самим забезпечують свободу вибору. При цьому в результаті злиття найбільших медіа компаній вони отримують економічну владу і можливість впливати на політичну владу. Але в той же час, ставши причиною бурхливого зростання економіки, електронні ЗМІ стали потенційно небезпечними для системи влади. Сьогодні один журналіст може замінити

величезний штат партійних агітаторів. Небезпека сучасні ЗМІ представляють і для самого суспільства в цілому і для окремого індивіда зокрема. [42, с. 423]

Що стосується релігійної влади, то вона протягом всієї історії активно взаємодіяла з політичною владою, перебуваючи в сприянні та конфронтації. Найяскравішим прикладом будуть слугувати відносини між Католицькою церквою і монархами Європи. Відомі моделі сакралізації влади в політичних об'єднаннях. На прикладі історії Росії можна назвати доктрину «Москва - третій Рим». В цьому випадку духовна особа - патріарх Московський і світський керівник - великий князь Московський - одночасно претендували на титул і функції намісника Христа.

Велике значення для вивчення природи релігійної влади представляють праці відомого соціолога релігії М. Вебера. Він виділив три типи панування - харизматичний, традиційний і раціональний. В даному випадку харизматична влада заснована на вірі в володіння певною особою харизматичними, тобто унікальними якостями. До них можна віднести чаклунів, пророків, ватажків на полюванні, в походах за військовою здобиччю, вождів і окремих глав партій. [5, с. 68] В свою чергу, традиційна влада заснована на установці на повсякденно звичне і вірі в нього як в незаперечну норму поведінки. Відмінною особливістю цього виду влади М. Вебер називає те, що носій цієї влади володіє нею не в силу чисто особистих, а за рахунок придбаних або успадкованих якостей або ж за фактом легітимації актом обрання. [5, с. 69]

У разі релігійної влади мотивом, безсумнівно, виступає авторитет. Ресурсами церкви виступають мораль, совість, моральність і етика. У Росії ж, наприклад, релігійна влада знаходиться в симбіозі з державною. Намагаючись заручитися моральним авторитетом Російської православної церкви політична еліта повсюдно поширила практику благословення політичних лідерів і політичних акцій, освячуються нові об'єкти і т.д.[37]

Таким чином, влада як суспільне явище має безліч видів. Класифікація влади проводиться за масштабом охоплення, за соціальним рівнем, за мотивами і джерел влади, по сфері поширення. Оскільки, як було зазначено вище, влада здійснюється будь-де, де є соціум, то можна зробити висновок, що класифікація та різновиди влади будуть лише ширшати, адже і соціум

розвивається. Також влада залежить від інституціонального розвитку суспільства, адже якщо, наприклад, в майбутньому зникне церква, то й релігійна влада разом з нею.

Та разом з цим, не потрібно виключати створення абсолютно нових інституційно оформлених органів, що будуть здійснювати новий спосіб владарювання(тобто здійснення влади) .

2. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА І ЇЇ РІЗНОВИДИ

2.1 Сутність політичної влади і її види

Досить часто в науковій літературі «політична влада» ототожнюється з «владою» в цілому. Це пов'язано з тим, що сфера впливу політичної влади дуже широка. Політична влада перебувати в тісному взаємозв'язку з іншими видами соціальної влади. Вона впроваджується і в економічну, і в духовну, і навіть в сімейну сферу. [17, с. 328-329] Отже, всі види соціальної влади можуть застосовуватися політичною владою. Але в той же час не можна ототожнювати всі види соціальної влади з політичною владою. Так, наприклад, владні відносини між учителем і учнем не слід розглядати як політичні.

Особливість політичної влади полягає в тому, що вона, на відміну від міжособистісних відносин, виникає у відносинах між великими соціальними групами, державами і т.д.

Політична влада є вторинною по відношенню до індивідуальної влади, що формується в результаті делегування частини прав та концентрації волі сукупностей в одному суб'єкті. Однак політична влада не тотожна жодній державній владі.

Як відомо, політична влада існувала не завжди. У первісних суспільствах, тобто. у суспільствах, які не мають соціальної структури, спільна влада ще не має політичного характеру, оскільки не існує проблем, що оживляють політику - проблем досягнення згоди. Політична влада виникає в суспільстві, де людей розділяють різні інтереси, різні позиції. У первісному суспільстві влада обмежується спорідненими племінними зв'язками. Політична влада визначається просторовими, територіальними межами. Політична влада забезпечує порядок на основі приналежності людини, групи до певної території, соціальної категорії, прихильності до ідеї. За неполітичної влади не існує жорстких розбіжностей між тими, хто керує, і тими, хто

керується ними. Політичну владу завжди здійснює меншість, еліта. Політична влада виникає внаслідок зв'язку процесу концентрації волі багатьох і функціонування структур (установ, організацій, установ), взаємозв'язку двох складових: людей, які концентрують владу, та організацій, за допомогою яких влада концентрується і реалізується.

Звичайно, кожна форма влади заслуговує на увагу та вивчення. І цим займаються відповідні наукові дисципліни. Політологію цікавить політична влада, яка, як уже зазначалося, є стрижнем політичної системи суспільства, її організаційно-регуляторним контролем. Він визначає всі інші інститути та відносини в самій політичній системі суспільства. Прямо чи опосередковано політична влада впливає на розвиток усіх інших соціальних систем - економічної, соціальної, духовної тощо.

У переважаючих працях з політології та соціальної філософії політична влада визнається як така, яка є засобом вирішення політичних завдань, тобто засобом здійснення захисту інтересів значних соціальних груп. Виходячи з цього, виділяються такі різновиди політичної влади: влада однієї соціальної групи над іншою, державна влада, влада партій та інших політичних організацій і рухів, влада політичних лідерів. [34, с. 134]

За характером взаємодія влади і суспільства І. Кравченко виділяє чотири рівні політичної влади з відповідними їм масштабами і обсягами прерогатив, засобами, характером і властивостями суб'єктів влади, а також об'єктами і відносинами між ними, причому ці рівні розташовані в політичному просторі не ізольовано один від одного . На мікрорівні - малі групи, їх політичний вплив і відносини між ними. На макрорівні поширюються центри мікровлади і мікропроцесів відносин зовні. [13 , с. 55]

Нерідко політична влада ототожнюється з державою, вірніше відносинами в державних інститутах. У цьому випадку за межі політичної влади виходить цілий ряд соціальних відносин. Наприклад, влада харизматичного лідера, відносини в партійних організаціях і т.д. [16 , с. 331]

В українській політології з'явилась традиція проводити порівняльний аналіз політичної та державної влади, знаходячи їх головні відмінності. За ознаками, які визначив С.Рябовий можна виокремити такі найголовніші:

- 1) Для політичної влади:
 - Характерна корпоративна частковість

- Влада впливу, морально-ідеологічна імперативність
- Регламентованість конституцією, та законами
- Екстериторіальна, регіональна або міжнародна сфера впливу
- Межа політичної влади – це сфера впливу іншої партії, політичної сили.
- Альтернативи політичній владі – влада іншої ідеї, опозиції.
- Характерна суб'єктивна доцільність
- Мета політичної влади – перемога своїх

2) Для державної влади:

- Характерна загальність
- Обов'язковість настанов та, як наслідок, можливе застосування примусу у разі непокори.
- Державна влада є суверенною
- Майже завжди вона територіально-організована
- Межа державної влади – державний кордон та громадянське суспільство
- Альтернатива державній владі – безладдя
- Характерна відповідність закону
- Головна мета державної влади – суспільні справи та суспільне благополуччя [31]

Особливість політичної влади полягає в здатності індивідів, груп і їх організацій в реалізації своїх інтересів і їх волі за допомогою засобів політико-державного управління і контролю. На підставі того політичну владу можна поділити на державну і суспільну. Носіями останньої є партійні організації, громадські рухи і ЗМІ.

Політична влада має на увазі обов'язкову організаційну процедуру для вираження інтересів спільнот, тобто інституційну оформленість. Це може бути досягнуто через політичні партії, держави і т.д. Важливою складовою є ідеологія.

Політична влада універсальна і може використовувати найрізноманітніші ресурси. Вона поєднує відкриті і тіньові центри, що функціонують приховано за межами сфери громадського контролю.

Важливою ознакою політичної влади є ієрархічність відносин і моноцентричність, що означає присутність єдиного центру прийняття рішень.

Виділяють два види здійснення політичної влади: відкрита, латентна і потенційна. У першому випадку суб'єкт влади впливає на об'єкт і домагається підпорядкування. При латентній формі здійснення влади об'єкт діє відповідно до бажань суб'єкта, передбачаючи його реакцію, хоча сам суб'єкт не здійснює по відношенню до об'єкта ніяких дій. При потенційній формі суб'єкт, володіючи правами на здійснення влади, що не виконує свої повноваження. В цьому випадку можна говорити про неефективність і кризу влади.

За способом організації влади можна виділити демократичну і недемократичну владу. За джерелами походження влади соціолог М. Вебер виділяє три види влади: 1) традиційну, що спирається на усталені і незмінні в даному суспільстві ритуали і традиції, 2) легальну - спирається на закон та інші норми права, що чітко регламентують здійснення влади і 3) харизматичну, реалізується за рахунок особливого авторитету керівника та вірі його послідовників в особливі здібності керівника.

Традиційна влада може отримати легітимність завдяки традиціям. Тут є авторитет «назавжди вчорашнього», освячений історією. У цьому випадку вони підкоряються тому, що "так було завжди".

Традиційне панування відбувається в патріархальних суспільствах, організованих за подобою сім'ї, де послух батькові на чолі сім'ї є природною реакцією на політичний порядок, він вважається порядком і подібним за своїми психологічними механізмами до простого наслідування.

Авторитет носія *харизматичної* сили - це авторитет якогось незвичайного особистого дару - харизми. М. Вебер зазначає, що харизму слід називати якістю особистості, визнаною надзвичайною. Завдяки цій якості вона оцінюється іншими як обдарована надприродними або принаймні спеціально спеціальними силами та властивостями, недоступними для інших людей. Така людина сприймається як послана Богом. Носії харизматичного авторитету завжди з'являються в аурі пророка, яка випромінює благодатне світло божественної правди і показує людям єдино правильний шлях. В історії ми легко можемо знайти приклади харизматичного авторитету. Це авторитет таких Наполеона, Юлія Цезаря, Адольфа Гітлера, Леніна та ін. Харизматичне панування має яскраво виражений особистий характер. Він завжди асоціюється з особистістю харизматичного лідера і в цьому відношенні суттєво відрізняється від традиційної влади. У випадку традиційної влади

верховенство закону у багатьох випадках пов'язане не стільки з окремими людьми, скільки з певними політичними інститутами. Особистість носія харизматичної влади затьмарює політичні функції та інституції, що стоять за ним. Аура харизматичного пророка і лідера не залежить від того, що він є президентом, лідером партії і т. д. Кожен з них - унікальна і неповторна фігура, не один із багатьох представників будь-якої посади в політичній організації суспільства.

Харизматична сила також відрізняється від традиційної влади своїм позаісторичним характером. Що стосується законності влади харизматичного лідера, якою б вона не була раніше, харизматична влада не звертається до традиційного автоматизму політичної поведінки. Навпаки, це, здається, струшує людей, змушує їх відмовитися від старих стереотипів у сприйнятті влади, поглянути на неї по-новому. Він розраховує на щире, емоційне ставлення. Харизматичний лідер завжди, в тій чи іншій мірі, є "батьком націй". Харизматичний авторитет відновлюється в кожен поточний момент часу, і його легітимність руйнується, коли віра в обрання її носія згасає.

Ізоляція харизматичного панування від звичайного перебігу подій виявляється в тому, що воно, як правило, уникає економіки. Носіїв суто харизматичної форми правління зазвичай надихає ідеальна модель суспільного устрою, в реалізації якої переважає утопічний експеримент, а не увага до практичних потреб економічного життя. Крім того, вони не схильні до звичних способів отримання доходу, таких як податки, але воліють конфіскацію, експропріацію тощо, надаючи їм більш-менш законний вигляд.

Джерелом *легальної* влади є те, що вона базується на загальновизнаному правовому порядку. Люди, які мають таку владу, приходять до своїх позицій на підставі юридичної процедури. Наприклад, в результаті виборів. Легітимність влади в даному випадку базується не на звичках, а на визнанні розумності, раціональності існуючого політичного порядку.

Слід мати на увазі, що в реальному політичному житті навряд чи можна знайти будь-які "чисті" типи, пов'язані лише з однією формою легітимності. Насправді ми можемо говорити лише про домінування однієї з форм законності та певної структури маргінальних або вторинних форм, пов'язаних з різними соціокультурними традиціями та впливами. Крім того, в деяких

західних суспільствах можна говорити про особливості традиції у сприйнятті системи раціональної правової влади(легальної).[5, с. 68]

В цілому, специфіка політичної влади пов'язана зі здатністю окремих людей, їх груп або організацій реалізувати свої інтереси і свою волю через засоби політико-державного управління і контролю. Політична влада як один з найважливіших проявів влади характеризується реальною здатністю класу, групи, індивіда здійснювати свою волю, виражену в політиці. Поняття політичної влади ширше, ніж поняття державної влади. Оскільки відомо, що політична діяльність здійснюється не тільки всередині держави, а й інших складових соціально-політичної системи: всередині партій, профспілок, міжнародних організацій тощо.

2.2 Структура і ресурси державної влади

Центральне місце в інституційній підсистемі посідає держава - ціла система органів, структур, що використовують різноманітні ресурси. Тільки окремі державні органи мають право застосовувати насильство для забезпечення прийняття рішень обов'язковими. Держава за своєю природою - це організація всього суспільства, так чи інакше, що відображає різні інтереси. Влада держави поширюється на всіх громадян, які проживають на певній території, незалежно від віросповідання, політичного становища, соціального статусу.

Держава як осередок влади є необхідною передумовою існування будь-якої форми політичної структури. Під "державою" мається на увазі централізована установа, яка відповідає за цілісність території, контролює збройні сили, здатна зібрати достатньо коштів для утримання військових та цивільних чиновників і має, принаймні в очах персоналу, владу приймати владні рішення. У такому трактуванні державу як інститут слід оцінювати відповідно до її реального становища - як суб'єкта в системі держав і в самому суспільстві, що формується під впливом внутрішніх економічних, соціальних та політичних процесів і, в свою чергу, впливає на них.

Для політичної влади, державна влада є ядром. Влада виступає як головне знаряддя державного управління.

Державна влада як різновид соціальної влади має всі її ознаками, але в той же час має свої особливості. Так вона реалізується виключно через державу і її органи. На відміну від політичної влади державна влада має особливий апарат примусу, що охоплює всіх людей, що проживають на території даної держави в межах його кордонів. Таким чином, державна влада, як і політична універсальна і поширюється на всю територію країни і все її населення.

Державна влада, як і будь-яка інша соціальна влада, в т.ч. і політична, публічна, тобто має суспільний характер. Вона суверенна, тобто володіє верховенством і єдністю всередині країни і незалежна від зовнішніх сил. Верховенство державної влади забезпечується тим, що вище її в країні немає іншої влади і всі повинні підкорятися владі держави.

Державна влада повновладна і самостійна. Вона володіє винятковим правом видавати закони та інші загальнообов'язкові акти юридичного характеру. Влада держави визначається силою закону, що дає їй право робити свої веління обов'язковими для всіх, в т.ч. і для самої себе. Цим держава пов'язує свою волю з нормами права.

Держава, яка існує як система, має максимально високу здатність до самозбереження, відновлення та оновлення своїх підсистем. Для забезпечення своєї діяльності вона має бути міцною, тобто добре організованою, мати надійний бюджет зі стабільним реальним доходом, ефективною адміністрацією, достатньою кількістю правоохоронних органів. Держава може виконувати свої функції, якщо вона має розвинену здатність до взаємодії, тобто вплив одних органів влади на інші, підпорядкування нижчих сформованих осіб вищим структурам. Це забезпечується цими принципами суверенітету і державності, оптимальними моделями взаємодії з соціальним середовищем.[3, с. 4]

Державна влада, що здійснюється політичною елітою, виконує дві основні функції: посередницьку та управлінську. Перш за все слід підкреслити її основне завдання, полягає в організації суспільства на основі інтересів домінуючої групи. З цією метою еліта створює і відтворює, якщо це дозволить решта суспільства, політичний та бюрократичний апарат, що забезпечує збереження держави як цілісної системи. В суспільстві, що розділяється на класи, касти та прошарки, виникають соціальні конфлікти, які можуть бути

вирішені урядом, який піднімається над приватними інтересами. Зрештою, державна влада вирішує конфлікти в інтересах груп, що займають панівне становище в конкретних суспільствах, хоча заради цього вона змушує їх піти на деякі поступки масам. Таким чином, політична еліта стає примирителем соціальних конфліктів: вона шукає формули компромісу, які, зберігаючи основи соціальної системи, відсунули небезпеку будь-якого соціального зіткнення. Цю функцію державної влади можна назвати посередницькою, і ця функція не є нейтральною, а спрямована на захист особливих інтересів панівних класів. У процесі використання функції приєднання до політичної еліти змушені так чи інакше обмежувати претензії цих шарів, пропонуючи та рекомендуючи такі вироби, задні частини конфігурації. У деяких випадках політична еліта була змушена змусити правлячі групи прийняти умови угод, оскільки в певний час вимоги мас мають значну підтримку. За таких обставин прониклива еліта, не змінюючи історичного соціального ладу, попереджає про небезпечну кризу для інтересів правлячих груп.

Державна влада є складною системою, що складається з багатьох компонентів. У політології прийнято виділяти такі елементи: 1) суб'єкт влади, 2) об'єкт влади, 3) зміст владної діяльності (владовідносини), 4) кошти, способи, прийоми здійснення державної влади і 5) ресурси влади. [34 , с. 87]

В якості суб'єкта державної влади можуть виступати окремі особистості - політичні лідери, групи людей - політична еліта, політичні організації і т. Д. Професор А.Ф. Черданцев у своєму підручнику з «Теорії держави і права» до суб'єктів державної влади відносить державу, її органи та посадових осіб. [47, с. 87] Головною ознакою суб'єкта є безпосереднє володіння державною владою, його активне начало. Суб'єкт влади приписує шаблони поведінки або дій, тим самим підкорюючи своїй владі об'єкт. При відсутності такого підпорядкування, немає і влади.

Підпорядкування і керівництво притаманні людському суспільству. Природа підпорядкування досить складна і ґрунтується на різних мотивах. Ними можуть бути сила, звичка, інтерес, переконання, авторитет і ін. Як вже було зазначено раніше, найчастіше сила влади ґрунтується на страху перед загрозою санкцій. Правда цей мотив недовговічний, тому що поступово він слабшає. Відносною стабільністю відрізняється звичка коритися, але і вона діє до тих пір, поки не вступає в протиріччя з життям. Поступово громадяни

помічають, що державна влада зжила себе і не варта покори. Інтерес як мотив підпорядкування є найбільш стабільним. Особиста зацікавленість спонукає громадян до добровільного виконання розпоряджень державної влади і позбавляє необхідності застосування каральних санкцій. Такий мотив підпорядкування державної влади як переконання з дотриманням певних ціннісних орієнтацій виступає за більш високих цілях, ніж індивідуальний інтерес. Такими цілями можуть виступати загальнонаціональні, патріотичні, моральні і релігійні, цілі. Слід зазначити, що авторитет державної влади складається на базі загальної зацікавленості суб'єкта та об'єкта влади, а також на здібностях і таланті носіїв влади.

Об'єктами державної влади традиційно виступають індивіди, їх об'єднання, соціальні верстви, групи, класи, спільності, і суспільство в цілому. У демократичному суспільстві об'єкт і суб'єкт державної влади зазвичай збігаються, в недемократичному - протиставляються.

Центральним елементом структури державної влади є зміст владних відносин. Саме в рамках цих відносин пануючий нав'язує свою волю підлеглим, направляючи їх дії і поведінку в потрібне русло, тобто здійснює керівництво об'єктом влади. Владні відносини виникають для здійснення певних потреб суспільства і вирішення поставлених перед ним завдань.

Засоби, методи, способи здійснення державної влади визначається інтересами і вольовою позицією сторін. Якщо інтереси і воля пануючих і підвладних збігаються, владовідносини здійснюються безперешкодно і без примусу. Це характерно для демократичного суспільства. У разі розбіжності використовуються найрізноманітніші методи - від досягнення компромісу до примусу.

Сукупність умов і факторів, що забезпечують здійснення державної влади, називають ресурсами державної влади. У науковій літературі зустрічається кілька класифікацій.

Згідно з однією з них, ресурси поділяють на утилітарні, примусові і нормативні. До утилітарним можна віднести матеріальні та інші соціальні блага, необхідні в повсякденному житті людей. Примусовими ресурсами є заходи державно-владного, карального характеру. Вони використовуються тоді, коли утилітарні засоби не спрацьовують. Нормативні ресурси мають на увазі різні засоби впливу на внутрішній світ і ціннісні орієнтації в поведінці

людини, а також регулювання відносин у суспільстві. За допомогою нормативних ресурсів влада повинна переконати підвладних в спільності інтересів і домогтися схвалення дій суб'єкта влади. [6, с 284-290.]

Часто застосовується класифікація ресурсів влади з найважливіших сфер життєдіяльності суспільства. За цим критерієм виділяють:

- економічні (матеріальні) ресурси,
- соціальні,
- ідеологічні,
- силові
- культурні
- інформаційні. [47, с. 87]

До економічних або матеріальних ресурсів відносять матеріальні цінності, що належать до сфери суспільного і особистого споживання і виробництва. Це може бути державна скарбниця, техніка, земельні ресурси, корисні копалини та ін., які складають економічну базу державної влади. За допомогою економічних ресурсів державна влада може домогтися порядку і стійкості в економіці, забезпечити недоторканність різних форм власності. Крім цього, економічні ресурси дають можливість здійснення економічного контролю в країні з боку державної влади. Ф.Хайек, вважає, що економічний контроль є контроль над засобами досягнення всіх наших цілей. [44, с. 218]

Соціальні ресурси становлять соціальну основу державної влади, яка покликана вирішувати соціальні конфлікти, організовувати і гармонізувати міжкласові, міжгрупові і міжособистісні відносини. Для реалізації цих завдань державна влада повинна домогтися довіри і підтримки населення. Також державна влада розподіляє населення по соціальних сходах через встановлення різних статусів, привілеїв та ін.

До культурних ресурсів належать знання, інформація, і засоби їх отримання і поширення з минулого, щодо культурної спадщини певного народу, етносу, нації . З їх допомогою цих ресурсів державна влада впливає на людей. Велику роль відіграють історичні та, національно-культурні традиції. Державна влада, яка спирається на традиції, помітно зміцнює своє становище в суспільстві. Не випадково як в минулому, так і у сьогоденні,

держави особливу увагу приділяють історичним, національним і соціально-культурного корінням.

Ідеологія займає особливе місце серед ресурсів державної влади. Справа в тому, що державна влада об'єктивно потребує системи ідей, що підкріплюють інтереси пануючих груп. За допомогою ідеології влада може виправдовувати свої цілі і способи їх досягнення, а також придбати певний авторитет у населення. Особливо велика роль ідеології в диктаторських режимах.

До силових ресурсів належать армія, поліція, служба безпеки, суд, прокуратура та інші правоохоронні органи, покликані забезпечувати контроль за суспільством з допомогою примусу або погрози його застосування.

Крім цього можна назвати інформаційні ресурси. До них відносяться знання, інформація і всі кошти їх отримання. Володіння цими ресурсами в сучасному суспільстві досить важливо, тому що вони дозволяють підвищити ефективність влади без зайвих витрат.

Важливу роль відіграють демографічні ресурси. Чисельність населення в цілому, а також населення репродуктивного віку мають велике значення, як для економіки, так і для безпеки і соціальної стабільності в країні. Важливо враховувати різноманітність населення, оскільки чим різноманітніше населення тим складніше утримувати в ньому владу, як у Лівані наприклад.

Ефективність державної влади залежить від володіння нею всіма перерахованими ресурсами. Тільки в цьому випадку вона буде здатна виконати своє призначення і ефективно функціонувати. Відсутність або недостатність хоча б одного з ресурсів позначається на якості державної влади і часто робить її нежиттєздатною. Конкретним ресурсом влади є сама людина (демографічні ресурси). Люди - це універсальний, багатофункціональний ресурс, який створює інші ресурси.

Використання ресурсів влади приводить у дію всі її компоненти, робить її процес реальністю, що відбувається на наступних стадіях (формах); панування, керівництво, організація та контроль. [9, с. 11]

Ресурси суспільства обмежені та нерівномірно розподілені, що призводить до постійної боротьби окремих людей та груп за їх перерозподіл, а також до взаємного суперництва та тиску один на одного в сферах державного управління. Ті, хто мають владу, організували контроль над

національними ресурсами та адміністративним апаратом, тоді як керовані мають лише власні приватні ресурси з потенціалом мобілізації громадян від партій та рухів, які поряд із регульованим розподілом "згори" постійно борються за свої вигідний перерозподіл державних ресурсів та посилення соціального контролю над ними "знизу".

Інший аспект структури владної комунікації впливає на відносини формату "управління (керівництво) - тиск (участь)", пов'язані з самим інституційним механізмом "влади", методами управління, а також з механізмом "зворотного зв'язку", тобто , підтримка та тиск "знизу" груп громадянського суспільства. Ці протилежні сторони владної комунікації є взаємно спрямованими векторами сили. У цьому аспекті здатність потенціалу влади та впливу виявлятися в конкретному політичному контексті дуже чітко проявляється не лише у формі управлінських та адміністративних рішень, але також у формі сили та морального тиску керованих.

Таким чином державна влада як різновид соціальної влади має всі її ознаки, але вона реалізується виключно через державу і її органи. Вона являє собою складну систему, що складається з багатьох компонентів: суб'єкта, об'єкта, владовідносини, засоби, способи, прийоми та ресурси влади. [34, с. 87] Суб'єктом державної влади є окремі особистості - політичні лідери, групи людей, політична еліта, політичні організації і т. Д.. Об'єктом - індивіди, їх об'єднання, соціальні верстви, групи, класи, спільності, і суспільство в цілому. У демократичному суспільстві об'єкт і суб'єкт державної влади зазвичай збігаються, в недемократичному - протиставляються. Ефективність державної влади залежить від володіння сукупністю економічних (матеріальних), соціальних, ідеологічних, силових і культурно-інформаційних умов і факторів, що забезпечують здійснення влади.

2.3. Різновиди державної влади

Державна влада, будучи єдиною за своєю соціальною сутністю, джерела і суверенному характеру, має різні види виходячи від типу суспільства, в якому вона функціонує, а також від способів і меж свого існування. Так, єдність державної влади неможливо без певних форм її вираження і внутрішньої структури. Залежно від структурного і функціонального

призначення принципів раціональної організації влади виділяються окремі види і гілки державної влади з особливими повноваженнями, які діють самостійно в межах своєї компетенції.

Не можна не погодитися з розподілом видів влади за статтею В.В. Ільїна [22], за їх найбільш фундаментальними характеристиками, а саме враховуючи їх головні риси:

Ознакою обмеження є інтервал "необмежена - обмежена сила". Логіка владної організації суспільства, включаючи форми правління, типи політичних режимів, типи правління, як правило, векторизована. У масштабні періоди історії чітко спрямований рух від необмеженої до обмеженої влади. Безмежна влада поглинає численні модифікації політичного та державного абсолютизму від монархії до полідержави. Абсолютизм (самодержавна система) у владних питаннях - це автократична всемогутність, багато в чому безглузде політичне свавілля. Характерними передумовами абсолютизму є злиття законодавчої та виконавчої структур, організаційних та контрольних органів, узурпація влади однією особою (групою осіб), безжальне і незаконне порушення прав і свобод підконтрольних йому осіб.

Абсолютизму протистоїть демократія, заснована на лібералізмі та парламентаризмі, яка на практиці реалізує громадянську самодостатність та самооцінку громадян через загально гарантовану та поважану загальну рівність та відповідальність.

Ознакою спадковості є інтервал "династія - виборна влада". Успадкована влада (монархії, імперії) за своєю суттю випадкова, оскільки пов'язує долю країни, народу з щедрістю природи, яка часто «покладається» на дітей та їх розумові та фізичні можливості. Спадкова влада належить минулому, проте, вона відновлюється там, де підриваються демократичні соціальні основи.

Візитною карткою еліти є інтервал «персоніфікована - не персоніфікована влада». У першій частині дилеми чини влади - це особисті якості правителів. Такими є аристократія, олігархія, меритократія, технократія, плутократія, ієрократія, теократія. У другій частині дилеми є типи влади, які, як охлократія та пряма демократія, базуються на принципах радикальної абстракції від особистих заслуг правителів. Топографія сучасної влади відрізняється взаємодією цих двох типів: інституціоналізація політики тягне за собою професіоналізацію і, отже, індивідуалізацію цієї сфери

соціальної зайнятості. Водночас, завдяки краху ідеології месіанства, поряд із збільшенням екзистенціальної відповідальності за розробку та прийняття політичних рішень, сьогодні значення правової демократії зростає.

Ознакою упередженості є інтервал "ліцензований - неліцензійний орган". Перший член позначеної пари характеризує системи влади, які накладають обмеження (дискримінацію) на допуск громадян до влади (численні кваліфікаційні ознаки - майнові, освітні, національні, садибні, садибні, поселення тощо). Цивілізована соціальна структура, звичайно, виключає саму ідею збереження владних цінностей, інституту нагляду (цензури) за владною діяльністю. На даний момент панує тенденція до неліцензійної влади.

Відмінною рисою корпоративізму є інтервал «каста - влада поза кастою». Мова йде про наявність кіл - згуртованих закритих політичних угруповань, що переслідують корисливі цілі в суспільному житті. Діяльність цих "лобістських" структур легітимізована спеціальними правилами, що заохочують вузькогрупові вертикалі влади. Такі установи, будучи упередженими, не відображають і не виражають менталітет, громадянську волю населення.

Відмінною рисою моралі є інтервал "агіократія - порнократія"[22, с. 39]. У зв'язку з цим деякі дослідники протиставляють агіократію - високоморальну силу священних предметів - морально недосконалій демократії. Але, як зазначає Ільїн, агіократії протистоїть не демократія, а згубна порнократія - уряд, який використовує те, що є святим для більшості, в корисливих аморальних цілях. [22, с. 40]

Ознакою законності є інтервал "юридична - неюридична влада". Юридична влада регулюється законами, а неюридична - авторитарними вольовими рішеннями. Юридичну владу (номократію) слід відрізнити від правої. У першому випадку мається на увазі, що влада пов'язана законом - принципом юридичної сили та верховенством права. Другий стосується влади, яка існує "по праву".

Ознакою конструктивної згоди є інтервал "консенсуальна - неконсенсуальна влада". Представляючи вищу форму демократії, консенсуальна влада передбачає управління суспільством на основі згоди всіх зацікавлених сторін - загальної думки. Традиційна демократія, закони якої

зводяться до рішення простої більшості, зрозуміло недосконала: принцип механічної більшості, що спричиняє розкол, підриває справедливість, викликає соціальний спротив.

Ознакою мінливості є інтервал "повернуто - скам'яніла потужність". Обмеженню свавілля, введенню елементу тверезості в характер влади сприяє обертальність - формальне обмеження на виконання, виконання силових функцій.

Ознакою концентрації є інтервал "інтегральна (централізована) - інтеркурсивна (диференційована) потужність". Існує три типи централізованої влади: царство - династичний абсолютизм; деспотизм - особистий або груповий авторитаризм; етатизм - державно-бюрократичний авторитарний абсолютизм. Відмінною рисою централізованої влади є жорстка соціальна навігація: динамічний контроль соціальних взаємодій (обмін діяльністю, люди, що обробляють один одного); придушення приватної ініціативи - дисциплінарна каналізаційна система для організації життя: згорання інститутів громадянського суспільства, порушення прав і свобод людей; цивілізаційне піонерство (тенденція навмисно писати історію з червоного рядка, починаючи з "чистого аркуша").

Ознакою насильства є інтервал «законна - нелегітимна влада». Легітимний - юридичний орган з конституційними повноваженнями. Відповідно, нелегітимна влада - це влада, отримана внаслідок нападу, захоплення, незаконного застосування сили, спровокованої зміни системи, прямої та непрямой (підривна діяльність) агресії, виголошення, різного роду тиску.

Ознакою домінування державного контролю в усіх сферах суспільного життя є інтервал «тоталітарна - нетоталітарна влада». Похідне від латинського прикметника totus - весь, цілий та прислівників totaliter - повністю, поняття "тоталітаризм" використовується для позначення політичного режиму, в якому державна влада, концентруючись серед вузької групи людей, на основі згорання демократія, ліквідація конституційних гарантій, шляхом насильства, поліцейські методи впливу на населення, духовне поневолення людей повністю поглинає всі форми та сфери самопрояву публічної особи [22]

Розглядаючи різновиди державної влади науковці виділяють її за такими критеріями: за способом владарювання соціальних сил в суспільстві, за

повноваженнями органів держави, по територіальним рамкам їх діяльності. [28 , с. 267]

Перший критерій виділяє типи товариств по пануванню соціальної групи в залежності від історичного типу суспільства. В даному випадку можна виділити тоталітарну, авторитарну і демократичну державну владу.

У класичному варіанті державна влада є уособленням диктатури панівного класу і забезпечує організоване насильство для придушення іншого. Тоталітарна державна влада, як крайня форма авторитарної влади, виникає при відсутності демократичних форм її реалізації та встановлення особистої і безконтрольної влади диктатора на всі сфери суспільного життя. Така влада втручається навіть у сферу особистого життя і усуває інститути громадянського суспільства. Таким чином, тоталітарна держава характеризується всеохоплюючою, всеконтрольною і всепроникною владою. Держави з таким політичним режимом виникли в ХХ в. До них можна віднести фашистські держави, соціалістичні держави епохи культу особи. [18, с. 16]

Особливістю тоталітарної влади є панування однієї офіційної ідеології, виробленої та впровадженої або суспільно-політичним рухом, або політичною партією, правлячою елітою, або політичним лідером, часто володіє харизмою.

В такій державі допускає тільки одна правлячу партію, а всі інші забороняються і знищуються. Правляча партія оголошує себе провідною політичною силою суспільства, її рішення стають священною догмою. Всі конкуруючі ідеї про перебудову суспільного життя визнаються антинародними і спрямованими на підлив засад суспільства. В результаті захоплення правлячою партією державного управління відбувається зрощення партійного і державного апаратів. Масовим явищем стає одночасне заміщення партійної і державної посади. В умовах монополії на пануючу ідеологію і інформацію в цілому влада займається демагогією, прославляючи і хвалячи видатні досягнення правлячої партії.[18]

Тоталітарний режим влади встановлює повний контроль над усіма сферами життя суспільства. В економічній сфері спостерігається одержавлення, обмежується підприємливість індивідуума. У політичній сфері обмежуються права і свободи особистості. У суспільстві часто відсутній

механізм їх реалізації та користування ними. Ідеологічна, політична і правова життя суспільства охоплюються демагогією і догматизмом.

За суб'єктивною ознакою виділяють наступні види тоталітарного режиму влади - монархія і автократія, що іменується також авторитарним режимом. [34, с. 154]

При авторитарній системі влада зосереджена в руках конкретного авторитара, чії особисті якості дозволяють йому розпоряджатися підлеглими йому соратниками і громадянами держави. Така влада, як тоталітарна, чи не стримується конституційними нормами і обмеженнями.

Одним з важливих складових авторитаризму є сильна виконавча влада. Цей режим може бути заснований на праві та інших моральних установках, але населення не бере участі в управлінні. Влада не формується і не контролюється громадянами. Формально існуючі представницькі органи ніякої ролі в житті суспільства не грають: парламент затверджує рішення, прийняті правлячою елітою на чолі з вождем. Реальна влада, таким чином, зосереджена в руках правлячої еліти, чії привілеї та пільги не обмежені законом. У цьому середовищі виділяється ще більш вузьке коло вищих посадових осіб здійснюють політичне керівництво.

Відомі випадки зосередження влади в руках такого кола в результаті військового або державного перевороту. Цей режим отримав назву кліки або хунти. Лідер цієї кліки - сильна харизматична особистість - зосередив у своїх руках значну владу, але він не приймає рішення одноосібно, а радиться зі своєю командою. Іноді авторитарні режими в «м'якій формі» виникають в період реформ для зміцнення держави, збереження його цілісності і єдності, протиставлення сепаратизму. В цьому випадку авторитарна влада не протистоїть антидемократичної суті держави. Сильна централізована влада є єдиним порятунком перед розпадом і анархією, функціонує в перехідний період до громадянського суспільства.

В авторитарній державі система управління сильно централізована. Досить часто рішення центральної влади приймаються без урахування економічних, географічних, національних, релігійних побутових, та інших особливостей країни, і їх виконання здійснюється примусово. У зв'язку з чим, авторитарна держава не може здійснювати свою владу без

сильного поліцейського і військового апарату. Судова система є допоміжним елементом, тому що частіше використовуються позасудові методи примусу.

Формально в політичному житті беруть участь кілька партій, котрі суворо дотримуються генеральної лінії правлячої партією. Опозиція при авторитарному режимі не припустима, жорстко присікається і карається, як законними, так і незаконними методами. Громадяни не мають можливості користуватися своїми конституційними правами і свободами, які формально проголошуються в умовах відсутності механізму їх реалізації і гарантій. Крім того, громадяни позбавлені гарантій власної безпеки, тому що влада часто застосовує примус. Проголошується повний пріоритет інтересів держави над особистістю. Влада спекулює свідомістю народу, і користуючись своєю довірою культивує фанатизм у масах по відношенню до себе.

Інший тип владних відносин, при яких здійснюється довільне, безконтрольне правління більшості, отримав назву охлократії або народного самодержавства, народного абсолютизму (С. Франк), плебісцитарної диктатури (Ф. А. фон Хайек), «деспотизмом натовпу, безмежно пануючої не тільки в області суспільних відносин, а й над усією приватним життям людини ... ». [49 , с. 21]

Взагалі, охлократія, як «влада натовпу», не може існувати тривалий час, тому що без відсутності хоча б мінімальної організації будь-яка держава руйнується. В реальності охлократія поєднується з авторитаризмом або олігархією. Вона виникає при владі харизматичного лідера, який отримав абсолютну підтримку більшості. Цей факт дуже яскраво охарактеризував Н. Макіавеллі: «народ підносить когось одного, щоб в його владі знайти для себе захист». [25, с. 29]

Диктатор, який отримав необмежену довіру, змушений підтримувати його всіма засобами. У зв'язку з чим, в суспільстві стверджується принцип: благо народу є вищий закон. Всі рішення диктатора розцінюються як здійснення давніх надій і сподівань народу, а проведена ним політика переслідує виключно благополуччя нації, зміцнення могутності держави, і боротьбу з внутрішніми і зовнішніми ворогами. До реалізації політичних заходів, а саме до насильства залучаються широкі маси. Яскравим свідченням цього є дії більшовиків після Жовтневої революції 1917 р Так, В. І. Ленін писав, завдання партії полягає в розробці форми насильства, «які б

розраховували на безпосередню участь маси і забезпечували б це участь». [21, с. 386]

Прикладів поєднання охлократії з авторитарним режимом чимало. Як приклад можна привести цезаризм, бонапартизм, правління Гітлера (на початку), Мао Цзедуна, Ф. Кастро.

Особлива форма влади - тиранія, заснована на одноосібному правлінні. На відміну від деспотії вона зазвичай встановлюється шляхом насильницького захоплення влади або зміщенням законної влади з допомогою державного перевороту. Тиранія як авторитарний режим не спирається на правові та моральні початку, спирається на свавілля, терор і навіть геноцид.

Треба відзначити, що поняття «тиранія» містить емоційну і політико-правову оцінку. Говорячи про тиранію як політичному режимі, мають на увазі, перш за все, жорстокі способи управління. З цієї точки зору вона дійсно є жорстокою. Пригнічуючи будь-який опір вже в зародку, тиранічний режим застосовує масові страти, і не тільки за явну непокору, а часто і за намір. Превентивний примус широко використовується тиранами з метою посіяти страх серед населення. Також, в таких формах влади захоплення території і населення іншої країни супроводжується не тільки з фізичним і моральним насильством над громадянами, але навіть і над їхніми звичаями. Подібні режими можна спостерігати в полісах Стародавньої Греції, в ряді середньовічних міст-держав.

Тиранія, також як і деспотія, спирається на свавілля. При деспотії це свавілля стосується переважно на посадових осіб, а при тиранії - на кожну людину. Закони в такій країні не діють, тому що тиранічна влада найчастіше не прагне їх створювати. Деспотичний режим притаманний монархічної форми правління, а саме абсолютної монархії. Тут влада здійснюється виключно однією особою - деспотом.

Деспотичні форми правління виникли в давнину, характеризувалися крайнім сваволею в управлінні, а сама влада перебувала в руках хворобливих властолюбних деспотів. Піддані перебували в повному безправ'ї, були відсутні будь-які правові та моральні начала в управлінні. Деспотичний режим здійснення влади набув поширення у багатьох державах «азіатського способу виробництва», існувала громадська і державна власність, примус до праці, жорстка регламентація праці і розподіл його результатів, велися масштабні

завойовницькі війни. У таких державах панувала жорстка репресивна податкова політика. Деспотичний режим жорстоко придушує будь-яку самостійність і невдоволення підвладних. Санкції застосовуються найсуворіші, і вони рідко коли справедливі, ба більше, ці ж санкції могли застосовуватись до випадкових людей чи груп осіб, або продемонструвати силу влади. Будь-які спроби жорстоко придушувались, бо для деспотів сила є основною опорою влади.

Психологічні основи деспотичної влади засновані на страху, який пронизує всі пори в державі і є опорою держави. Монтеस्क'є, характеризуючи такий режим, писав, що в такій державі всі повинні були відчувати щохвилини вічно підняту руку государя. [29, с. 185]

Існує ще один різновид державної влади - теократія, в дослівному перекладі з древньогрецької означає «божественне правління», влада Бога.[33]

У науковій літературі іноді зустрічаються неточні визначення теократії. Наприклад, в Радянському енциклопедичному словнику теократія визначається як «форма правління, при якій глава держави (зазвичай монархічної) є одночасно його релігійним главою». [39, с. 132] Виходячи зі змісту такого до теократичною державам можна зарахувати Великобританію, в якій монарх має титул глави англіканської церкви. В реальності поняття теократії набагато складніше.

Теократія - це такий режим, де політична влада реально зосереджена в руках духовних лідерів і Бога, а в якості регулятора суспільних, в т.ч. політичних, відносин виступають приписи релігійного походження, канони.

Для клерикала і віруючої людини релігія втілює собою істину і справедливість. Будь-яка справжньому релігійна людина при владі постарается закріпити в державі релігійні норми і цінності владою. Відомі спроби створення теократичної держави, в якому всі живуть щасливо і справедливо під владою Бога, в перспективі звісно ж. Але досвід світової державно-правової практики доводить нездійсненність такого режиму. Свобода совісті та морального вибору погано поєднуються з пануванням влади релігії. У зв'язку з чим, всі існуючі моделі теократії є тоталітарними і неприйнятними для суспільства, заснованого на принципах особистої свободи.

Альтернативою вище переліченим формам влади тоталітарних і авторитарних режимів є демократична державна влада, де єдиним носієм всієї влади є народ. Саме народ повинен бути суверенною володарем державної влади.

Демократичний режим має також безліч форм. Найбільш важливою є представницька демократія, яка є сполучною ланкою між народом і професійним державним апаратом, виконуючим оперативну владну діяльність. Проявом справжнього народовладдя є вибори представницьких органів. Саме цей механізм політичної влади дозволяє виражати інтереси народу і становить інститут народного представництва в нашій країні. [34, с. 158]

З системи представницької демократії відображає волю народу, втілену в законі, і гарантує населенню його участь у вирішенні питань місцевого значення. Таким чином, демократичні форми народного суверенітету починаються саме з представницької системи, а народний суверенітет впливає на характер народного представництва.

Важливу роль в системі народовладдя має безпосередня, пряма демократія. Вона являє собою найбільш пряму форму вираження волі народу і не опосередкована проміжними формами у вигляді правотворчості. Безпосередня демократія дає можливість публічно обговорювати питання державного і суспільного життя і приймати рішення шляхом прямого волевиявлення народу. Подібне волевиявлення, оформлене у вигляді акту, є остаточним і не потребує затвердження або скасування з боку будь-якого державного органу. Конституція країни закріплює такі інститути прямої демократії як вищої безпосередній форми вираження влади народу - референдум і вільні вибори. Але при всій їх важливості вони не можуть бути єдиною формою здійснення народовладдя. Велика частина складних питань керівництва державою і суспільством, які потребують негайного вирішення, не може вирішуватися безпосередньо народом. Це недоцільно, неекономно, і неможливо для втілення.

Існують різноманітні інститути прямої демократії. В Україні, крім зазначених у Конституції використовуються також обговорення народом найважливіших законопроектів та інших питань державного життя, зборів громадян, мітинги і демонстрації, діяльність громадських об'єднань,

політичних партій, збори підписів, пікетування та складання петицій, звернення до органів держави та громадські організації і т. д. Ряд з них (референдум, вибори) мають імперативний характер, тобто такі рішення отримують вищу юридичну силу для держави та її органів. Інші (наприклад, обговорення проектів законів, рішення зборів громадян, резолюції мітингів та ін.) є консультативними, тоюто рекомендаційними для державних органів та інших суб'єктів влади. [1, с]

Велику роль в реалізації державної влади народу відіграють органи держави, що представляють собою державний апарат, який працює на професійній основі і забезпечує щоденне управління справами держави і суспільства.

На прикладі України, в якій главою держави є всенародно обраний президент, але він не є представником жодної з гілок влади, можна виділити ще одну форму народовладдя – змішану демократію.

Головними принципами демократії, закріпленими в Конституції України, є ідеологічний і політичний плюралізм, багатопартійність і багатогранність життя суспільства. Це передбачає відмінність поглядів і уявлень про шляхи розвитку суспільства, різні напрямки діяльності політичних сил і їх боротьбу за владу в рамках закону. Всі ці відмінності повинні виявлятися і реалізуватися в процесі утворення та діяльності політичних партій та інших громадських об'єднань. Завданням останніх, як учасників політичної влади, є сприяння державі і його органам в управлінні суспільством. Всі ці форми і інститути складають єдину політичну систему суспільства, що забезпечує конституційний механізм народовладдя.

Таким чином, серед безлічі історично сформованих видів державної влади найбільшою ефективністю відрізняється демократична влада в формі представницької демократії.

3. НЕОБХІДНІСТЬ ВЛАДИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СУСПІЛЬСТВІ

Політична або державна влада виконує цілий ряд функцій. Велика частина з них пов'язана забезпеченням життєдіяльності суспільства в цілому. До найважливіших функцій держави і політичної влади як державної відносяться наступні:

- 1) забезпечення панування окремих соціальних груп в суспільстві,
- 2) управління суспільним життям людей, в т.ч. підтримання громадського порядку виходячи з позицій інтересів окремих соціальних груп,
- 3) підтримання цілісності та єдності суспільства,
- 4) керівництво процесом вироблення і прийняття органами виконавчої влади важливих для суспільства рішень, організація суб'єктів по їх здійсненню влади,
- 5) управління державою через безпосередню діяльність адміністративного апарату і урядових органів влади,
- 6) організація, тобто впорядкування і забезпечення взаємозв'язку дій, окремих людей, груп, установ і організацій;
- 7) контроль за дотриманням соціальних норм, правил діяльності людей і соціальних груп в суспільстві. Ця функція дозволяє владі мати зворотний зв'язок, за допомогою якої вона може стежити за наслідками свого управлінського впливу;
- 8) легітимація влади.

Остання функція має особливо важливе значення. Справа в тому, держава в своїй діяльності не може обійтися без насильства. Важливо, щоб застосовується їм насильство було легітимним. Останнє визначається легітимністю самої влади. Так легітимація державної влади в країні повинна відображати правильність, виправданість, доцільність, законність державної влади та її відповідність установкам, очікуванням особистості, соціальних і груп. [48 , с. 6]

Нелегітимна державна влада часто домагається своїх цілей шляхом не виправданого застосування примусових заходів. При легітимною державної

влади більше можливостей управління з мінімальними примусовими витратами і з більшою свободою для саморегуляції суспільних процесів.

Легітимність державної влади повинна оцінюватися за результатами діяльності органів державної влади та їх посадових осіб, а саме за їхньою здатністю знаходити рішення в конкретних ситуаціях.

У зв'язку з цим потрібно сказати про важливий параметр оцінки діяльності влади - про її ефективності. Ефективність - це здатність виконувати свої завдання і функції з найменшими витратами і витратами за максимально короткий термін. Ефективність влади оцінюється характером і повнотою здійснення владою своїх функцій. [50, с. 76-77]

У сучасній політологічній літературі названі такі критерії ефективності влади:

- достатність підстав політичної влади і оптимальність використання її ресурсів;
- вироблення загальнонаціональної згоди з питання про цілі і шляхи розвитку суспільства;
- ступінь згуртованості і стабільності пануючої еліти;
- раціональність організації «вертикальної» і «горизонтальної» структур влади;
- наявність дієвого і своєчасного контролю влади за виконанням своїх розпоряджень;
- достатню організаційно-технічне та кадрове забезпечення обліку і аналізу розпоряджень влади;
- дієва системи санкцій при невиконанні розпоряджень владних структур;
- наявність дієвої системи самоконтролю влади, одним із важливих показників якої авторитет влади;
- адекватне вираження інтересів тих соціальних груп, які є опорою влади, разом з дотриманням їх з інтересами суспільства як цілого.

Влада як соціальне явище виконує дуже широке коло функцій. Ці функції політичної влади в соціальній системі виникають в процесі реалізації потреби управління і регулювання суспільних відносин.

Найважливішою функцією політичної влади є збереження соціальної цілісності шляхом вибудовування пріоритетів, властивих цінностям даної

культури, і жорстке дотримання ним за рахунок реалізації потреб і інтересів соціальних груп, які здійснюють владні функції. Інша функція - регулювання соціальних відносин, підтримку стабільності соціального організму. Ці дві функції тісно взаємопов'язані між собою. На підставі цього французький політолог Ф. Бро стверджує, що будь-яка політична влада має своїм завданням забезпечення порядку, контроль за напруженістю і збереження статус-кво суспільства, реформування або революційну зміну суспільства. [4, с. 54] Інший французький політолог А. Турен особливо підкреслює, що накопичення і концентрація національних ресурсів є інший найважливішою функцією влади. За його оцінкою, політична влада є засобом від «спонтанності» споживання до «штучності» накопичення ».

Міцність політичної влади і її авторитет залежить головним чином від ступеня успішного вирішення завдань регулювання соціальних відносин в суспільстві. Треба врахувати, що політична влада вбудована в систему управління. У зв'язку з цим, соціальне управління - це є цілеспрямований вплив всієї політичної системи на розвиток суспільства. Воно включає два компоненти: самоврядування - коли саморегульована система функціонує без стороннього втручання і владне управління, тобто система редукує шляхом примусу і підпорядкування. Що стосується відмінностей між управлінням і владою треба відзначити, що управління, яке використовує владний механізм, орієнтується на процес, а влада - на кінцевий результат. [14, с. 43]

У кожному різновиді державної влади своє особливе призначення і мета, що реалізуються через конкретні завдання, функції, структури і конкретні посади. В теорії ця позиція спирається на класичні визначення форми правління держави, структурно представляє склад, порядок утворення і розподілу компетенції між вищими органами влади, як різновидів державної влади.

Державна влада здійснює практичну діяльність, впливаючи на об'єкт управління в повному обсязі і саме в формі державного управління, зверненого «всередину» суспільства і народу, є управлінням, а особливий склад суб'єктів його управління (переважно це органи держави) робить його власне державним управлінням. Тому, з науково-правової точки зору державне управління - це юридично оформлена діяльність з організації конкретного, системної взаємодії всіх гілок державної влади щодо здійснення конкретних

практичних дій на об'єкти управління державної влади відповідно до її соціальним призначенням. [10, с. 26-30]

Виходячи з цього визначення, взаємозв'язок державної влади і державного управління може розглядатися як система правових відносин між різними гілками державної влади, за допомогою яких здійснюється практичний, безпосередній вплив на різні сфери життя суспільства і індивіда, які створюють необхідні передумови для реалізації належних їм прав, свобод і виконання правових обов'язків з метою послідовного перекладу всього суспільного системи країни в стан постійного розвитку та здійснення.

З огляду на той факт, що всі елементи системи державної влади знаходяться в тісному зв'язку з державним управлінням, як формою її конкретного прояву, державне управління утворюється як втілення однієї з різновидів установчої державної влади і здійснюється відповідно до норм, закріпленими законодавчою владою. Юридичні тонкощі, які виникають в процесі реалізації державного управління, можна розглядати і вирішувати судовою владою. Ефективність всієї системи державного управління визначається головним чином станом контрольної влади.

У той же час державне управління, що знаходиться в безпосередньому зіткненні з потребами суспільства і його складових частин, активно впливає на кожен з різновидів державної влади, виявляючи тим самим невирішені проблеми і задаючи парадигми їх діяльності. Отже, в державному управлінні, поряд із загальним каналом практичного впливу державної влади на характер розвитку суспільства, проявляються особливості всіх різновидів державної влади, а саме: система підвидів управління, нормотворчість з прийняттям законів, постанов уряду, наказів, інструкцій і т.д., виконання законів і контроль за здійсненням влади.

Характер взаємодії державної влади і державного управління визначають право, закон, нормативна юридична система. При взаємодії державної влади і державного управління право, закон і нормативна юридична система відіграють особливу роль, про яку в науковій літературі спеціально не пишуть. Це пов'язано з тим, що причина цього явища полягає в усталеному поданні про рівність права і закону, права і системи норм. У сучасній науковій і навчальній літературі з теорії права і держави це зазначається, але стосовно

до досліджуваної нами проблеми вона не отримала відповідного виразу.[36, с 33]

Отже, традиційний підхід до проблеми співвідношення державної влади, права і державного управління заснований на рівнянні права і закону. В цьому випадку, право розглядається як система юридичних норм, які є державним регулятором суспільних відносин. Виходячи з цього державна влада створює право на свій розсуд, використовуючи його як один із засобів впливу на поведінку людей. Таким чином, право перетворюється на своєрідний інструмент, суб'єкт якого може використовувати його в різних цілях. Саме цим іноді виправдовують свавілля з боку державної влади, тим самим заперечуючи значення права як критерію оцінки ефективності державної влади і державного управління. [12, с. 12-23]

Відповідно до цієї точки зору державне управління являє собою середню ланку між державною владою і окремими сферами життя суспільства. Через систему державного управління державна влада, яка несе в собі соціальні якості, знову повертається до суспільства і індивіду зі своєю продукцією і послугами у вигляді механізмів, що забезпечують права і свободи людини, виконання ними своїх обов'язків. Треба відзначити, що державне управління не просто забезпечує зв'язок державної влади з суспільством і індивідом, але і виступає важливим каналом зворотного зв'язку - від суспільства і індивіда до органів державної влади.

Таким чином, взаємодія державної влади і державного управління визначаються нормами права, і їх реалізація є фактична основа кінцевої мети організації і функціонування державної влади і державного управління. Ефективність взаємозв'язку державної влади і державного управління багато в чому визначається відповідністю закону праву, втіленням права в нормативної юридичній системі даної держави.

Соціальне призначення влади та її інститутів полягає в тому, що вони повинні забезпечувати організацію суспільства і суспільних справ через управління найважливішими сферами суспільного і державного життя, тобто задовольняти потреби людей, долати конфлікти і суперечності, зміцнювати порядок і стабільність в суспільстві і державі. Відсутність влади призведе до поступової деградації суспільства, оскільки без загально визнаного, легітимного суб'єкта влади, поступово почнеться

боротьба між тими харизматичними лідерами, що мають воління до керування тими, хто схильний до підпорядкування. Тобто в кінці кінців, людство Гобсівського поняття *Bellum omnium contra omnes* (війна всіх проти всіх)

ВИСНОВОК

У своїй роботі я намагався розкрити явище влади в деяких основних його проявах. Влада - основа, що визначає політику; влада існує скрізь, де існує спільна діяльність; це необхідний атрибут суспільних відносин, суть яких полягає у переведенні матеріальних і духовних інтересів у спільні дії. Для того, щоб забезпечити співіснування, співтовариство та спільність у будь-якій справі, потрібно проявити ініціативу щодо розпорядження таким управлінням. Ця ініціатива або приймається, або відхиляється. Це абстрактна модель функціонування влади: панування, домінування, гармонія (злагода) та підпорядкування. У здійсненні фактичного акту влади набагато складніше. Підпорядкування та опір переплітаються дуже складно і для кожного випадку по-своєму.

Я також хотів підкреслити той факт, що класична постановка питання про владу в наш час базується на тому, що це сукупність політичних інститутів, завдяки функціонуванню яких одні соціальні групи здатні нав'язувати свою волю іншим і діяти відповідно до так званих спільних (національних) національних інтересів. Центральним для цих інститутів є держава, яка має право та обов'язок виступати від імені людей або всієї організованої ними громади. Держава - необхідний соціальний інститут. Специфіка держави полягає в тому, що вона претендує на монополію законного політичного насильства в межах своєї юрисдикції. Більше того, суттєве визначення держави, як писав Вебер, «полягає в тому, що це єдина інстанція, яка має право на застосування насильства по відношенню до своїх громадян і в межах своєї території» [5, с. 427]. Влада, насамперед, розглядається як відносини між людьми, а саме ставлення між суб'єктом - носієм влади, і об'єктом - підвладним. Як суспільне явище влада має безліч видів. Класифікація влади проводиться за масштабом охоплення, за соціальним рівнем, за мотивами і джерел влади, по сфері поширення. В цілому, влада ділять на політичну і неполітичну, тобто соціальну. За сферою поширення виділяють адміністративно-примусовий, економічний і духовно-інформаційний вид соціальної влади

Особливість політичної влади полягає в тому, що воан реалізується через державний інститут. У той же час, перебуваючи в тісному взаємозв'язку

з іншими видами соціальної влади, політична влада впроваджується в економічну, і в духовну, і навіть в сімейну сфери.

Різновидів політичної влади безліч. Відповідно до першого підходу виділяють владу однієї соціальної групи над іншою, державну владу, владу партій і інших політичних організацій і рухів, а також влада політичних лідерів.

Особливість політичної влади полягає в здатності індивідів, груп і їх організацій в реалізації своїх інтересів і їх волі за допомогою засобів політико-державного управління і контролю. На підставі цього політичну владу можна поділити на державну і суспільну. Носіями останньої є партійні організації, громадські рухи і ЗМІ.

Державна влада як різновид соціальної влади володіє всіма її ознаками, але вона реалізується виключно через державу і її органи. Вона являє собою складну систему, що складається з багатьох компонентів: суб'єкта, об'єкта, засобів, способів, прийомів та ресурсів влади. Суб'єктом державної влади є окремі особистості - політичні лідери, групи людей - політична еліта, політичні організації і т.д. Об'єктом - індивіди, їх об'єднання, соціальні верстви, групи, класи, спільності, і суспільство в цілому. У демократичному суспільстві об'єкт і суб'єкт державної влади зазвичай збігаються, в недемократичному - протиставляються. Ефективність державної влади залежить від володіння сукупністю економічних (матеріальних), соціальних, ідеологічних, силових і культурно-інформаційних ресурсів, які забезпечують здійснення влади. Крім цього, показником ефективності є легітимність влади. Тільки в цьому випадку вона буде здатна виконати своє призначення і ефективно функціонувати. Відсутність легітимності або недостатність хоча б одного з ресурсів позначається на якості державної влади і часто робить її нежиттєздатною. У зв'язку з цим, серед безлічі історично сформованих видів державної влади та її форм найбільшою ефективністю відрізняється демократична влада в формі представницької демократії.

Ще раз слід підкреслити, що будь-яку спільну дію обов'язково передбачає певне співвідношення між владою, авторитетом, з одного боку, і згодою з нею, її легітимним визнанням, з іншого. З цієї точки зору «всюдисущість» влади не є винятковою характерною рисою тоталітарного суспільства.

Чітко усвідомлюючи, що індивід страждає або від надмірного тиску влади, або від безвладдя, ні один із альтернативних (недемократичних напрямів в сучасній науці масово не підтримується: ні авторитарно-тоталітарних теорій, виражених, наприклад, у формулі «одна нація - одна держава», ні утопічних концепцій усунення владних відносин, створення суспільства без держави. В більшості наукових праць йдеться лише про зміни форм владарювання, панування і підпорядкування, участі у владі і способах реалізації громадянських прав.

В сучасних умовах йде процес розвитку влади, в якій можна виділити ряд головних тенденцій.

Перша тенденція полягає в посиленні інтенсивності процесів демократизації політичної влади. Чітко вираженим є процес заміни форм політичної влади, заснованих на прямому насильстві і підпорядкуванні, формами суспільного консенсусу та самоврядування. Про посилення демократичної тенденції у владних відносинах свідчать підвищення ролі в діях на владні відносини громадських рухів і неполітичних об'єднань, становлення і розвиток в посттоталітарних країнах громадянського суспільства.

Друга тенденція проявляється в зростанні чинника легітимності влади як обов'язкової ознаки цивілізованої влади. Владні структури всіх країн докладають максимум зусиль для забезпечення легітимності політичної влади, тобто визнання її законного характеру суспільством.

Третя тенденція проявляється у високих темпах бюрократизації апарату владних структур. Даний процес йде практично у всіх країнах і має і негативні і позитивні наслідки. Пов'язано це з тим, що, здійснюючи конкретні управлінські функції, бюрократія разом з тим піддається впливу різних зацікавлених груп та окремих осіб. Як відомо, не виключені випадки, коли бюрократія в такій ситуації діє далеко не в державних інтересах.

Четверта тенденція. Як вже було відмічено, існує висока загроза зловживання владою, придушення свободи громадян. Ці процеси закладені не в суті самої влади, а в необґрунтованій та невиправданій її концентрації. Тенденція до розширення політичної влади та до становлення системи поділу влади одна з ключових в її розвитку і функціонуванні. Особливо помітно дія цієї системи в країнах Східної Європи. При цьому проводиться в життя поділ влади не тільки по горизонталі (законодавча, виконавча, судова), але і по

вертикалі. Яскраво вираженою є передача ряду повноважень від центральних владних структур місцевим органам влади.

П'ята тенденція відображає негативний процес наростання конфліктності між різними гілками влади. Ця тенденція негативно впливає на настільки бажану для всіх країн економічну і політичну стабільність.

Отже, на цьому я хочу закінчити свою дипломну роботу і, узагальнюючи все що, було сказано вище роблю висновок: влада, охоплюючи всі сфери життя і моделюючи людські відносини, надає їм статус політичних і є джерелом та основою цієї політики. Без влади наше суспільство не змогло б стати цивілізованим та повноцінним. Важливо постійно досліджувати цей феномен, оскільки людство мало б змогу отримати відповіді на багато питань пов'язані з розподілом влади та її організацією.

Список використаних джерел:

1. Конституція України
2. Бульбенюк С. С. ЧОТИРИ НАПРЯМИ КРАТОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ: СОЦІОПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ / С. С. Бульбенюк. – 2013. – С. 244–248.
3. Бобылев А.И. Государство, государственная власть, органы государственной власти в России: понятие, их соотношение // Право и государство: теория и практика. – 2008. – № 12. – С. 1-12.
4. Бро Ф. Политология. - М., 1992. - 86 с.
5. Вебер М. Избранное. Образ общества.. - М .: Юрист, 1994. - 704 с.
6. Венгеров А. Б. Теорія государства и права. - М .: Омега - Л, 2007. - 608с.
7. Влада. Нариси сучасної політичної філософії Заходу. - К .: Наука, 1989. - 325 с.
8. Аристотель. Соч. В 4 Т. М.,1984. Т 4. (С. 376-380).

9. Денисов С. А. Формування контрольної гілки державної влади і обмеження корупції // Держава і право. - 2009. - №3. - С.9-16.
10. Домашенко Н. Н. Управлінські функції державних органів // Закон і право. - 2008. - № 7. - С. 26-30.
11. Карапетян Л.М., Голик Ю.В. Государственная власть и партии власти // Конституционное и муниципальное право. – 2009. – № 10. – С. 2-10.
12. Клепцова Т. Н. Лекции по теории государства и права // Основы государства и право. – 1998. – №3. – С.12-23.
13. Кравченко И.И. Власть и общество. // Власть: Очерки современной политической философии Запада. – М.: «Наука», 1989. – С.55-65.
14. Лазарев В. В. Общая теория права и государства. – М.: Юнити, 1999. – 214с.
15. Лазарев В.В., Липень С.В. Теория государства и права: Учебник для вузов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Спарк, 2000. – 511 с.
16. Ледаев В.Г. Влада: Концептуальний аналіз // Поліс. - 2000. - № 1. - С. 97-107.
17. «О граде Божьем» / А. А. Столяров // Новая философская энциклопедия : в 4 т. / пред. науч.-ред. совета В. С. Стёпин. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Мысль, 2010. — 2816 с.
18. Ледаев В.Г. Сучасні концепції влади: аналітичний огляд // Соціологічне журнал. - 1996. - № 3-4. - С. 109-126.
19. Ледаев В.Г. Форми влади: типологічний аналіз // Поліс. - 2000. - № 2. - С. 6-18.
20. Ледаева О.М. Понятие власти // Власть многолика / Отв. ред А.И. Уваров. – М.: Российское философское общество, 1992. – С. 4-29.
21. Ленін В. Повне зібрання творів. Т. 31: Бер - квітень 1917 / Ленін Володимир Ілліч. - К .: 1974. - 671 с.
22. Ільїн В. В.. Власть. Вестник МГУ, Сер12., Социально-Политические Исследования.,1992.№3

23. Любичанковский С. Миф о власти и власть мифа // Родина. – 2007. – № 1. – С. 11-15.
24. Макаров Б.М. Понятие общественной власти и ее системы // Вестник МГУ. – Сер. 12. Право. – 1971. – № 1. – С. 43-52.
25. Макіавеллі Н. Государь. - К .: Планета, 1990. - 80 с.
26. Мальцева А.В., Зайцева Е.А. Социология и философия власти: сопоставительный анализ двух способов тематизации власти // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета. – 2009. – С. 85-95.
27. Манова Г. Н. Теория права и государства. – М.: Бек, 2006. – 324с.
28. Марченко М. Н. Теория государства и права. – М.: ЗЕРЦАЛО, 2008. – 475с.
29. Монтеск'є Ш. Про дух законів // Вибрані твори. - К.,. 800 с.
30. Ніцше Ф. Твори в двох томах. .: Думка, 1990. - Т.2. 829 с.
31. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави / С.Г.Рябов. – К., 1996.
32. Конституційне право: словник термінів / П. П. Шляхтун. - К. : Либідь, 2005. - 568 с. - Бібліогр.: с. 566. - укр.
33. Осипова Є.В. Влада: ставлення або елемент системи? (реляціоністські і системні концепції влади в немарксистській політології) // Влада: Нариси сучасної політичної філософії Заходу / Отв. ред В.В. Мшевєнієрадзе. - М .: Наука, 1989. - С. 65-94.
34. Протасов В.Н. Теория государства и права. Проблемы теории права и государства: Вопросы и ответы. – М.: «Новый Юрист», 1999. – 240 с.
35. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. – М.: Аспект-Пресс, 1998. – 448 с.
36. Рац М.В. Влада розуму або влада ідеї? // Питання філософії. - 2007. - № 10. - С. 29-40.
37. Романова Е.В. Потенциал религиозной власти в политическом пространстве России // Имидж России. – 2013. <http://image-of-russia.livejournal.com/50855.html>.

38. Романович Н.А. Сприйняття влади // Серія: Гуманітарні науки. 2007. - Т. 147. - № 1. - С. 32-53.
39. Радянський енциклопедичний словник. - К.: Вид-во Радянська енциклопедія, 1980.
40. Теорія держави і права: Курс лекцій / За ред. Матузова Н.І., Малько А.В. - : Юрист, 776 с.
41. Теория права и государства: Учеб. для вузов / Под ред. Манова Г.Н. - М.: БЕК, 1996. - 336 с.
42. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. - М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. - 669 с.
43. Тоффлер Э. Третья волна. - М.: «Изд-во АСТ», 2010. - 784 с.
44. Хайек Ф.А. Дорога к рабству // Новый мир. - 1991. - № 7. - С. 177-230.
45. Халипов В.Ф. Введение в науку о власти. - М.: Технологическая школа бизнеса, 1996. - 380 с..
46. Хропанюк В. І. Теорія держави і права: Посібник для вузів. / К., 1995. - 377 с.
47. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. - М.: Юрайт, 2002. - 432 с.
48. Чернюк В.Е. Легалізація та легітимація державної влади // Держава і право. -1995. - № 8. - С. 65-73.
49. Шабаренко О.Ф. Політична влада, її ефективність і легітимність // Політологія: Підручник / Відп. ред. В.С.Комаровский. - Одеса.: , 2002. - С.122-136.
50. Эльянов А. Место и роль государства в процессе развития // МЭ и МО. -2008. - №12. - С. 59-93.